

комплексно за такими параметрами: комплектність; обсяг; композиція та рубрикація; система виділень; достовірність, доступність та доцільність фактичного матеріалу; мова і стиль; якість, кількість та доречність ілюстрацій; дотримання видавничих стандартів; упорядкованість апарату видання.

Значне місце в дослідженнях з теорії та історії видавничої справи й редагування належить контент-аналізу. За допомогою цього методу можна, наприклад, обчислити відсоток повідомлень у пресі на певну тему.

В. Іванов та М. Костенко визначають контент-аналіз як "якісно-кількісний метод вивчення документів, який характеризується об'єктивністю висновків і строгістю процедури та полягає у квантифікаційній обробці тексту з подальшою інтерпретацією результатів" [3, с. 66].

Кількісний контент-аналіз ґрунтується на аналізі частоти згадувань вибраних дослідником змістових одиниць, співвідношення їх появи у тексті, оцінок, з якими вони згадуються. Застосовується при дослідженні великих масивів інформації. При якісному контент-аналізі фахівець зосереджується не на кількості певних змістових одиниць у тексті, а на факті їх наявності чи відсутності, на з'ясуванні їхньої суті, формі подання. Цей метод доцільно використовувати для невеликих за обсягом текстів. У складних комплексних дослідженнях кількісний і якісний контент-аналізи поєднують, що дає можливість використовувати їхні переваги [4].

Від контент-аналізу слід відрізнити так званий контекстний аналіз, який використовують для того, щоб урахувати безпосередньо текстові умови вживання мовної одиниці.

Ще одним важливим для редактора науковим методом є дискурсивний аналіз — дослідження тексту, в основу якого покладено уявлення про дискурс як складне комунікативне ціле, що охоплює акт створення певного тексту, а також залежність мовного твору від різних екстралінгвістичних факторів — знань про світ, думок, настанов і конкретних цілей мовця [5].

Отже, у розпорядженні редактора-науковця чималий арсенал методів дослідження. Визначальним є використання саме тих, які дають змогу найповніше охарактеризувати

природу певного явища, отримати спеціальні наукові знання у вигляді емпіричних фактів, законів чи теорій. Перед дослідником насамперед постає завдання відібрати раціональні методи: найменш затратні, здатні швидко дати результат, а також максимально точні. Важливо обґрунтувати вибір методів дослідження і довести, що це обумовлено характером об'єкта вивчення, продемонструвати, що інші науковці успішно користувалися ними в аналогічних ситуаціях.

Список використаної літератури

1. *Вимоги до оформлення дисертацій та авторефератів дисертацій // Бюлетень ВАК.* — 2011. — № 9—10. — С. 2—10.
2. *Вимоги до фахових видань : наказ від 4 квітня 2000 р. № 178 зі змінами і доповненнями, внесеними наказами ВАК України від 07.04.2004 № 211, від 07.07.2008 № 437, зареєстрованими в Міністерстві юстиції України від 07.05.2004 за № 580/9179, від 15.01.2009 за № 21/16037 "Про опублікування результатів дисертацій на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук та про їх апробацію".* — Режим доступу: <http://vak.org.ua>. — Назва з екрана.
3. *Костенко Н.* Досвід контент-аналізу: моделі та практики : монографія / Н. Костенко, В. Іванов. — Київ : Центр вільної преси, 2003. — 200 с.
4. *Хилько М.* Контент-аналіз: історія і визначення методу / М. Хилько // Вісник СевНТУ : зб. наук. пр. — Вип. 112/2010. — Севастополь, 2010. — С. 44—48.
5. *Ильин М. В.* Политический дискурс как предмет анализа / М. В. Ильин // Политическая наука. Политический дискурс. — 2002. — № 3. — С. 7—19.

Рассмотрены возможные направления использования методов исследования в научных работах по теории и истории издательского дела и редактирования. Отдельное внимание уделено таким специальным методам, как редакторский анализ и контент-анализ.

The possible use of research methods in scientific papers on the theory and history of publishing and editing are described. The special methods as analysis and editorial content analysis are reviewed.

Надійшла до редакції 3 квітня 2015 року

РЕЦЕНЗІЇ

Шляхи зростання сучасного українського літературознавства

Сучасний погляд на літературу. Науковий збірник: бібліографічний покажчик (1999—2009) / авт. проекту та передм. С. Кіраль, редак. текст. англ. мовн. ают. А. Швідченко / Сидір Кіраль. — Київ—Ніжин, 2014. — 272 с.

У сучасному українському літературознавстві налічується небагато дослідницьких праць, які за структурою становлять інформативне зібрання наукових результатів його розвитку протягом певного періоду.

Бібліографічний покажчик "Сучасний погляд на літературу. Науковий збірник (1999—2009)", який вийшов 2014 року, належить саме до таких видань. У ньому зібрано й доскопливо систематизовано перелік усіх здобутків науковців у галузі літературознавства, що упродовж зазначених років публікували результати пошуків на сторінках наукового збірника. Автор і укладач — доктор філологічних наук, професор кафедри української, англій-

ської й латинської мов ім. М. Драй-Хмари Національного університету біоресурсів і природокористування України Сидір Степанович Кіраль, один із фундаторів видання, з 2003 року — відповідальний секретар (згодом — заступник відповідального редактора), який вагому частку наукового життя віддав видавничій справі.

Варто наголосити, що останніми роками українське бібліографознавство стало об'єктом пильної уваги науковців. Вийшли у світ не лише ґрунтовні теоретичні праці, а й важливі профільні видання. Відомо, що розвиток бібліографії відбувався у тісному зв'язку з наукою, культурою, новітніми технологіями. Водночас її теоретичні засади активно впливали на формування наукових шкіл, розвиток системи документальних комунікацій, зокрема на становлення різних пошукових систем. На жаль, щодо бібліографії як науки у широких колах існує дещо спрощений підхід, спричинений недостатньою обізнаністю зі специфікою роботи у цій галузі, недооцінкою тієї колосальної праці, яку доводиться виконувати при підготовці бібліографічних видань. Пригадується одне з інтерв'ю відомого українського літературознавця, академіка Віталія Дончика, який на запитання кореспондента газети "Літературна Україна", з чого починається його робота над новою темою, однозначно і слушно відповів — з підготовки бібліографіч-

ної міні-картотеки. Бо й справді, вона є гарантом докладного й ґрунтовного вивчення предмета наукової розвідки.

Пропонований покажчик є зібранням найповнішої інформації про історію видання збірника за десять років існування (всього охоплено 12 випусків). При підготовці довідника С. Кіраль спирався на два основні принципи (систематичний і хронологічний) і зумів логічно упорядкувати весь науковий інформативний діапазон у простому форматі. Завдяки цьому читач має змогу якнайшвидше відшукати необхідну інформацію відповідно до поданих рубрикацій: історія видання збірника, склад його редколегії, анотований українською та англійською мовами алфавітно-хронологічний покажчик статей із зазначенням сторінок кожного випуску; алфавітний покажчик назв статей та їхніх авторів із вказівкою року, номера випуску та його сторінок; алфавітний покажчик назв статей із вказівкою автора, року й номера випуску, а також сторінок; покажчик статей за персоналіями письменників з відповідним бібліографічним описом; покажчик змісту кожного випуску збірника; покажчик дисертацій, захищених авторами статей; покажчики назв художніх творів (у тому числі іншомовних) і власних назв (охоплюють тексти анотацій та назви статей і дисертацій); зведений іменний покажчик; список установ, бібліотек та вищих закладів освіти України, куди надсилався збірник.

Варто відзначити кількісний діапазон статей різної тематики, уміщених на сторінках збірника — це 262 праці загальним числом 197 обліково-видавничих аркушів. Упорядник із позиції досконалого бібліографа фіксує новаторські дослідження про творчість як загальновідомих українських і зарубіжних письменників, так і малознаних, "призабутих" або репресованих за комуністичного режиму, зокрема Віри Вовк, Михайла Драй-Хмари, Трохима Зінківського, Надії Кибальчич, Олексі Кобця, Мусія Кононенка, Юрія Косача, Оксани Лятуринської, Володимира Леонтовича, Тодося Осьмачки, Євгена Плужника, Григора Тютюнника, Миколи Чернявського, Гео Шкурупія та ін. Це всеохопний погляд науковця, якому важливе кожне літературне явище, кожен науковий факт, без чого загальна картина літературознавчого життя періоду 1999—2009 років не може бути повною.

Рецензована праця ознайомлює читача зі змістом студій із проблем народної творчості, текстології, теорії літератури, компаративістики, зарубіжної літератури тощо. Така широка наукознавча палітра статей сприяє численним авторським реінтерпретаціям давньої, класичної літератури, аналізу суперечливих мистецьких явищ ХХ століття тощо. Окремо у покажчику згадуються наукові праці, які містять матеріали, невідомі широкому загалу, архівні джерела. Цьому аспектові наукових пошуків у збірнику "Сучасний погляд на літературу" присвячена окрема рубрика "Публікації", де вперше у науковий обіг введено із відповідними коментарями автобіографію Т. Зінківського, листи Н. Кибальчич до І. Франка та інші матеріали.

На особливу увагу заслуговує розділ "Покажчик дисертацій, захищених авторами статей". Основна його мета — ознайомити науковців (сучасних і майбутніх) із результатами здобутків авторів публікацій, які друкувалися у збірнику "Сучасний погляд на літературу". З цього розділу можна дізнатися про теми захищених докторських та кандидатських дисертацій, рік та місце захисту, прізвища опонентів. Кількість праць і спеціальностей, які згадуються у розділі, вражає — 27 докторських та 72 кандидатських дисертацій, написаних за спеціальностями 10.01.01 — українська література; 10.01.04 — література зарубіжних країн; 10.01.05 — порівняльне літературознавство; 10.01.06 — теорія літератури; 10.01.07 — фольклористика; 10.01.09 — літературне джерелознавство і текстологія; 13.00.02 — теорія і методика навчання (українська література). Спостережливому читачеві цікаво буде дізнатися про ареал поширення збірника, який охоплює науковців не лише з України (Бердянськ, Вінниця,

Глухів, Дрогобич, Ізмаїл, Івано-Франківськ, Київ, Костянтинівка, Львів, Луганськ, Луцьк, Миколаїв, Ніжин, Суми, Тернопіль, Ужгород, Чернівці та ін.), а й з Польщі та Хорватії.

Попри інформативну важливість цього матеріалу, розділ підсумовує дані про кінцеві творчі результати авторів, що свідчить про практичну реалізацію й визнання у науковому світі тих пошукових векторів, які були закладені у літературознавчих студіях збірника "Сучасний погляд на літературу".

Розділи "Покажчик назв художніх творів" та "Покажчик іншомовних назв художніх творів" містять цінну інформацію для науковців про твори, які проаналізовано авторами у статтях збірника або які згадуються на сторінках видання. Таке розташування назв сприяє їх систематизації і логічно "вписується" у контекст довідника.

"Сучасний літературознавчий тезаурус: контексти, терміни" як складова збірника знайомить дослідників із уживаною термінологічною базою науковців, котрі надсилали статті до збірника "Сучасний погляд на літературу". Перелік великої кількості сторінок, де згадуються ці контексти чи терміни, свідчить про наявність спільного літературознавчого теоретичного підґрунтя в опрацьованні історичної доби, індивідуальних літературних явищ, процесів, постатей, художніх особливостей творів, їх мовностилістичних ознак тощо (наприклад, численні згадки стосуються філософських, культурологічних і літературознавчих понять "аспект", "біографічний роман", "герой", "дискурс", "доба", "інтерпретація", "концепція", "контекст", "мотив", "образна система", "персонаж", "роман", "щоденники" та ін.). Водночас цей розділ спрямовує до нових наукових пошуків і зацікавлень, адже подекуди містить і суто авторську термінологію, невживану в наукових текстах інших дослідників (наприклад, "автентична характеристика", "гносеологічна основа світогляду", "дискурс канону", "етологічна реалістична повість", "інваріант", "когерентно-смысловий рівень", "маргінальні записи", "мотив-ідея", "образ-модель", "п'єса-міф"). І саме сучасний літературознавчий тезаурус буде першою сходинкою до творчого пошуку і зародження наукових дискусій щодо нового термінологічного теоретико-літературного апарату.

Видання цінне й тим, що стане в пригоді користувачам не лише наукової бібліотеки (С. Кіраль надіслав свою працю, видану за власні кошти, в усі області та вишівські книгозбірні України. — Т. Б.), адже відомості про його 12 випусків та розкриття їх змісту, особливо анотований алфавітно-хронологічний покажчик статей — важливе джерело інформації з проблем зарубіжної літератури, народної творчості, теорії літератури, компаративістики, що зорієнтує читачів у пошуку необхідної інформації.

Наостанок додамо, що праця є наслідком відданого самозречення особистості літературознавця в ім'я бібліографа, сучасного "літописця" подій наукового літературознавчого життя періоду 1999—2009 рр. у межах збірника "Сучасний погляд на літературу". Рецензований бібліографічний покажчик є свідченням розуміння упорядником взаємозв'язку всіх рівнів наукового літературознавчого життя, враховуючи кожен окремий факт, згадку про конкретну наукову студію, розвідку, рецензію, передрук архівних матеріалів тощо. Отже, маємо бездоганну, чітко структуровану і логічно упорядковану бібліографію наукових матеріалів, яка надасть безцінну допомогу в галузі літературознавства, теорії літератури, компаративістики тощо молодим і знаним дослідникам історії української літератури, викладачам, студентам вищих закладів освіти України.

Тетяна Бикова,

кандидат філологічних наук,

доцент кафедри української літератури Національного педагогічного університету ім. М. П. Драгоманова

Надійшла до редакції 13 березня 2015 року